

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Псьоти Тетяни Володимирівни «Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.)», яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини за спеціальністю 293 Міжнародне право

1. **Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.** У процесі роботи над дисертаційним дослідженням аспірантка Псьота Тетяна Володимирівна дотримувалася індивідуального плану наукової роботи та успішно виконала індивідуальний навчальний план, показала себе як сумлінний виконавець. За час навчання в аспірантурі Псьота Т.В. оволоділа такими компетентностями: виявляти глибокі й системні теоретичні та емпіричні знання з міжнародного права прав людини; поглиблене розуміння міжнародно-правових питань, міжнародної системи, юридичної теорії та практики (у т.ч. глибоке знання вітчизняної та зарубіжної наукової літератури за профілем); кваліфіковано здійснювати наукові дослідження у сфері міжнародного права і міжнародних відносин; здійснювати наукові дослідження проблем міжнародних відносин, визначати наукові проблеми, не розроблені або недостатньо розроблені у відповідних наукових дослідженнях; готувати наукові тексти про проміжні та кінцеві результати досліджень, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень.

2. **Обґрунтування вибору теми дослідження.** Проблематика правового статусу особи у міжнародному праві належить до числа фундаментальних і водночас концептуально складних питань юридичної науки, оскільки безпосередньо пов'язана з визначенням місця індивіда у системі міждержавних відносин, співвідношенням державного суверенітету та універсальних цінностей людської гідності, а також із еволюцією самого міжнародного правопорядку. У сучасному міжнародному праві, особливо після прийняття таких універсальних актів, як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, а також Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, індивід поступово набуває рис самостійного носія міжнародно-правових прав та обов'язків, що зумовлює необхідність ретроспективного осмислення витоків цього явища.

Водночас сучасний стан наукового осмислення правового статусу особи в міжнародному праві характеризується певною односторонністю: основна увага зосереджується переважно на новітньому етапі розвитку, тоді як домодерний та ранньомодерний періоди залишаються фрагментарно дослідженими. Така ситуація істотно звужує можливості комплексного

розуміння генези інституту міжнародно-правового статусу особи, адже поза належною увагою залишаються його первинні форми, регіональні варіації та поступова еволюція від звичаєвих і казуїстичних норм до більш системних правових конструкцій.

З огляду на це, дослідження еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.) набуває особливої актуальності. Воно дозволяє простежити тривалий і нелінійний процес трансформації індивіда з об'єкта міждержавного регулювання, чий правовий стан визначався виключно волею держави або правителя, у носія окремих елементів міжнародної правоздатності. У цьому контексті важливим є врахування впливу цивілізаційних, релігійних, соціально-станових та політико-правових чинників, які визначали характер і межі правового статусу особи на різних історичних етапах.

Особливої ваги набуває аналіз домодерного періоду, в межах якого правове становище індивіда формувалося під впливом регіоналізму, звичаєвого права та обмежених форм міждержавної взаємодії. У цей час індивід виступав переважно як похідний елемент правових відносин, а його статус залежав від належності до певної соціальної, політичної чи релігійної групи. Водночас уже на цьому етапі виникають окремі категорії осіб (іноземці, послы, купці, військовополонені тощо), для яких формуються спеціальні правила поведінки, що свідчить про зародження міжнародно-правових підходів до регламентації їхнього становища.

Подальший розвиток міжнародного права у середньовічний період засвідчив поступове розширення сфери правового захисту особи, хоча індивід і не визнавався суб'єктом міжнародного права. Значну роль у цьому процесі відігравали релігійні та канонічні норми, інститути Божого миру, протекції, привілеїв, які створювали передумови для гуманізації міждержавних відносин і опосередковано впливали на становище людини.

Якісно новий етап розвитку пов'язаний із формуванням класичної системи міжнародного права після Вестфальського мир, що закріпила принцип державного суверенітету, але водночас започаткувала нові механізми опосередкованого міжнародно-правового захисту особи. Важливим каталізатором трансформацій стали також події Французька революція, які сприяли утвердженню ідей природних і невідчужуваних прав людини, рівності та громадянства, що згодом вплинули на формування універсалістських підходів у міжнародному праві.

У XIX – на початку XX ст. відбувається подальша інституціоналізація елементів міжнародно-правового статусу особи, що знаходить відображення у багатосторонніх договорах, актах міжнародних конгресів, гуманітарних конвенціях, а також у діяльності перших міжнародних організацій, зокрема Ліга Націй. Попри те, що індивід і надалі не визнається повноцінним суб'єктом міжнародного права, розширюється обсяг його правового захисту, зокрема у сфері права війни, прав іноземців, боротьби з рабством та розвитку гуманітарних стандартів.

Таким чином, актуальність обраної теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю комплексного історико-правового осмислення еволюції правового статусу особи у міжнародному праві в широких хронологічних межах, що дозволяє виявити закономірності, етапи та специфіку формування цього інституту. Такий підхід не лише поглиблює теоретичне розуміння природи міжнародного права, але й створює методологічне підґрунтя для аналізу сучасних процесів трансформації правового становища індивіда у глобалізованому світі, де баланс між суверенітетом держав і правами людини залишається однією з ключових проблем міжнародно-правової науки.

Мета дисертаційного дослідження полягає у виявленні закономірностей розвитку та визначенні характерних рис правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві.

Для досягнення вказаної мети поставлено такі завдання:

- виявити характерні риси правового статусу особи у стародавньому міжнародному праві та ступінь впливу регіональних факторів на еволюцію становища індивідів;

- з'ясувати передумови появи та розмежування у міжнародному праві стародавнього періоду правового статусу певних категорій осіб, а саме: іноземців, торгових представників, дипломатичних агентів, злочинців, біженців, рабів, дезертирів, комбатантів, некомбатантів, цивільних осіб та військовополонених;

- здійснити аналіз особливостей правового статусу особи в середньовічному міжнародному праві та впливу релігійних, станових і політико-правових чинників на його формування;

- проаналізувати ступінь правової автономії індивіда, інститути та механізми правового захисту особи у середньовічному міжнародному праві (зокрема, інститут Божого миру та Божого перемир'я, протекції, надання привілеїв, механізми судового захисту прав окремих категорій осіб);

- з'ясувати вплив Вестфальського конгресу 1648 р. на трансформацію правового становища особи в європейському міжнародно-правовому просторі шляхом аналізу Вестфальських мирних договорів, виявлення змін у співвідношенні принципу державного суверенітету та правового статусу індивіда, а також визначення ролі нової системи міждержавних відносин у формуванні опосередкованих механізмів міжнародно-правового захисту особи;

- проаналізувати правові акти Французької революції як нормативно-ідеологічне підґрунтя змін у правовому статусі особи через дослідження їхніх ключових положень, а також встановити форми рецепції змісту даних норм у міжнародному праві шляхом виявлення впливу революційних ідей на формування міжнародно-правових стандартів у сфері прав іноземців, гуманізації права війни та становлення універсалістських підходів до прав людини;

- визначити ступінь інституціоналізації окремих елементів міжнародної правосуб'єктності індивіда у міжнародному праві XIX – початку XX ст.;

- узагальнити закономірності та основні тенденції еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві.

Об'єктом дослідження є система міжнародно-правових відносин, що формувалися у домодерний та модерний періоди розвитку міжнародного права та визначали становище людини у міжнародному правовому просторі.

Предметом дослідження є еволюція правового статусу особи у міжнародному праві від найдавніших цивілізацій до початку ХХ ст., зокрема формування та розвиток норм, інститутів і доктрин, що визначали права, обов'язки та правосуб'єктність індивіда у міжнародно-правових відносинах.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Так, застосування герменевтичного та діалектичного методів сприяло вивченню та тлумаченню змістовного наповнення носіїв історико-правової інформації, відслідкуванню закономірностей функціонування міжнародно-правового статусу окремих категорій осіб. Логічні прийоми мислення (аналіз, синтез, узагальнення, методи індукції та дедукції, систематизації) забезпечили повноту дослідження властивостей та зв'язків між елементами правового статусу індивідів протягом досліджуваних періодів, розгляд досліджуваного явища як єдиної сукупності елементів, встановленні загальних та індивідуальних ознак явищ, їхньому об'єднанні та упорядкуванні.

Використання методів теоретичного рівня (історичний, системно-структурний методи, метод сходження від абстрактного до конкретного) надало можливість визначення обставин виникнення та послідовності розвитку правового становища індивіда протягом досліджуваних історичних періодів, дозволило розглянути сукупність елементів правового статусу особи за міжнародним правом у їхній єдності, визначити умови розвитку даного явища, віднайти нові історико-правові зв'язки відповідно.

Беручи до уваги особливості досліджуваної проблематики, застосування спеціальнонаукових методів пізнання (приймів аналітичної і синтетичної джерелознавчої критики, історико-генетичний, теоретико-юридичний, формально-правовий, структурно-функціональний та порівняльно-правовий методи) дозволило здійснити всебічну оцінку комплексу історико-правових джерел, виявити зміни смислового наповнення поняття міжнародно-правового становища індивіда, відбити зміст міжнародно-правової дійсності стосовно функціонування інституту правового статусу особи. Використання даних методів також уможливило встановлення нормативно-правового змісту та особливостей предмета вивчення, порівняння елементного складу та характерних рис правового становища осіб з урахуванням закономірностей його історичного розвитку протягом домодерного та модерного часу.

3. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна. Дисертаційне дослідження виконано здобувачкою самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки з рекомендаціями обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки. Для аргументації

окремих положень використані праці інших науковців, на які зроблені посилання. В індивідуальних наукових працях застосовано лише авторські ідеї та розробки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній доктрині міжнародного права комплексною історико-правовою науковою працею, в якій здійснено цілісне теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання, що полягало у виявленні закономірностей, етапів і специфіки еволюції правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві в межах тривалого хронологічного періоду – від кінця IV тис. до н.е. до початку XX ст.

Уперше:

- здійснено періодизацію еволюції правового статусу особи у міжнародному праві від кінця IV тис. до н. е. до початку XX ст., у межах якої виокремлено домодерний і модерний етапи з їхньою внутрішньою структуризацією, що дозволило простежити зміну правосуб'єктності індивіда від об'єкта міждержавних відносин до носія окремих елементів міжнародної правосуб'єктності;

- обґрунтовано концепцію поступової міжнародно-правової індивідуалізації особи як результату взаємодії політико-правових, соціально-економічних і цивілізаційних чинників, що проявляється у трансформації статусу іноземців, торгових представників, дипломатичних агентів, злочинців, біженців, рабів, дезертирів, комбатантів, некомбатантів, цивільних осіб та військовополонених;

- шляхом різнобічного дослідження еволюції правового статусу особи у міжнародному праві кінця IV тис. до н. е. – початку XX ст. виявлено генезу міжнародно-правових інститутів та механізмів захисту особи (інститутів гостинності, протекції, привілеїв, дипломатичного заступництва, консульського захисту, капітуляційного режиму) та розкрито їхній розвиток як передумову формування сучасної системи міжнародного захисту прав людини;

- доведено, що у межах міжнародного права протягом XVII–XIX ст. відбувається поступова нормативна фіксація окремих елементів правового статусу особи, зокрема у сфері права війни, правового становища іноземців, статусу дипломатичних представників, що заклало підвалини для подальшої інституціоналізації прав людини у XX ст.

Удосконалено:

- положення системи історіографічних знань в аспекті доповнення засад висвітлення питань, пов'язаних із правовим статусом особи з кінця IV тис. до н. е. до початку XX ст. у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях XIX – початку XXI ст., виокремлено основні групи праць, сукупність яких утворює історіографію розвитку правового становища індивіда у домодерному і модерному міжнародному праві та пов'язаних питань;

- характеристику джерельної бази дослідження правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві через уточнення співвідношення договірних, звичаєвих і доктринальних джерел;

- наукові підходи до визначення поняття «правовий статус особи у міжнародному праві» шляхом поєднання історико-правового та теоретико-правового аналізу, що дозволило розкрити його як динамічну категорію, залежну від типу міжнародно-правової системи;

- уявлення про роль європейської, близькосхідної та азійської правової доктрини Середньовіччя у формуванні концепції індивіда як суб'єкта права, з урахуванням впливу ідей справедливості, милосердя, індивідуальної гідності, поваги до іноземців та розвитку державного суверенітету.

Набули подальшого розвитку наукові положення щодо:

- взаємозв'язку еволюції міжнародного права з трансформацією уявлень про людину, її гідність і правову автономію, формуванням сучасних універсальних стандартів міжнародно-правового становища індивіда;

- аналізу правового статусу категорій осіб у міжнародному праві (іноземців, торгових представників, дипломатичних агентів, злочинців, біженців, рабів, дезертирів, комбатантів, некомбатантів, цивільних осіб та військовополонених) як історично змінних правових конструкцій, збільшення взаємного впливу елементів міжнародно-правового становища особи із розвитком міжнародних відносин з кінця IV тис. до н. е. до початку XX ст.;

- концептуалізації ролі міжнародного права у поступовому переході від реалізації складових міжнародно-правового статусу особи через суверенну владу держав до утвердження суб'єктності особи як носія прав і свобод незалежно від волі державної влади;

- теоретичного осмислення передумов виникнення міжнародно-правового інституту прав людини як результату тривалої історичної еволюції правового статусу особи;

- значення локальних релігійних учень та політичних сил у процесі розвитку складових правового становища індивіда протягом досліджуваного періоду; акцентовано, що зазначені фактори стали стабілізуючими та впливали на процес уніфікації функціонування складових правового статусу особи за міжнародним правом як у європейському, так і в близькосхідному та азійському регіонах.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечено широкою та різномірною джерельною базою, яка охоплює міжнародні договори, акти міжнародних конгресів, звичаєві норми, дипломатичну практику, судові прецеденти, а також доктринальні праці представників історичної та міжнародно-правової думки різних епох. У дослідженні використано класичні міжнародно-правові акти, зокрема широковідомий договір між єгипетським фараоном Рамзесом II та царем хеттів Хаттушилем III 1278 р. до н. е., декрети про Божий мир Тулузького собору 1041 р., Клермонського собору 1095 р., Договори Любека та Гамбурга стосовно захисту тоговців 1241 р.; Любека, Росток та Вісмара щодо переслідування розбійників 1259 р.; правові акти міжнародного характеру Османської імперії про надання

привілеїв англійським купцям для ведення торгівлі на її території (1580 та 1601 рр.), Оснабрюкський та Мюнстерський мирні договори 1648 р., Заключний акт Віденського конгресу 1815 р., акти Паризького конгресу 1856 р., Берлінський трактат 1878 р., Заключний акт Берлінської (Африканської) конференції 1885 р., Гаазькі конвенції 1899 та 1907 рр., міждержавні домовленості Паризької конференції 1919 р., а також широкий обсяг інших нормативно-правових документів, що відображають становлення і розвиток міжнародно-правового статусу особи.

Достовірність отриманих результатів зумовлена також використанням значного масиву історико-правових пам'яток домодерного періоду, включаючи джерела стародавнього та середньовічного права, що дозволило простежити витоки та еволюцію відповідного інституту в тривалій історичній ретроспективі. При обґрунтуванні теоретичних висновків дисертації здобувачка керувалася положеннями загальної теорії права, історії права та держави, а також доктрини міжнародного публічного права.

Застосування сукупності наукових методів разом із принципами, а також сучасними науковими підходами надало змогу виконати поставлені в дисертації завдання, досягти мети дослідження і забезпечити наукову достовірність та чіткість одержаних теоретичних результатів, що в кінцевому підсумку сприяло всебічності, повноті та об'єктивності одержаних наукових висновків.

5. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Матеріали та висновки дисертації можуть бути використані у науково-дослідній сфері, навчальній та законотворчій діяльності: у науково-дослідній сфері – для подальшого комплексного вивчення історії міжнародного права, зокрема проблематики правового статусу особи та еволюції міжнародної правосуб'єктності індивіда; у правотворчій у правотворчій та експертно-аналітичній діяльності – для врахування історико-правових закономірностей розвитку правового статусу особи при вдосконаленні сучасних міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини; у навчально-освітньому процесі – результати роботи можуть бути використані при розробці навчально-методичних комплексів, навчальних посібників, підручників, а також викладанні дисциплін «Міжнародне публічне право», «Історія міжнародного права», «Міжнародне право прав людини»; в інформаційно-аналітичній сфері – для розширення наукових уявлень про витоки та еволюцію міжнародно-правового статусу особи, а також для формування цілісного бачення історичного розвитку міжнародного правопорядку.

6. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладені у 18 наукових працях, з яких 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 13-ти тезах наукових доповідей.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

публікації у фахових виданнях України:

1. Псьота Т. В. Поняття міжнародно-правового статусу особи в сучасній правовій думці: історіографія проблеми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 78 (2). С. 372–376. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.60>.

2. Псьота Т. В. Генеза засад правового статусу особи в європейській міжнародно-правовій дійсності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2024. № 37. С. 208–213. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-24>.

3. Псьота Т. В. Повага до прав і свобод людини як передумова реалізації правового статусу особи в демократичній державі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2024. № 38. С. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-08>.

4. Псьота Т. В. Еволюція правового статусу особи у пам'ятках міжнародного права класичної доби: від Вестфальського конгресу до модерних трансформацій. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2025. Вип. 2 (34). С. 52–58. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-2\(34\)-52-58](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-2(34)-52-58).

5. Псьота Т. В. Міжнародно-правове становище особи в контексті повоєнного договірного врегулювання 1919–1923 рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2025. Том 36 (75). № 5. С. 183–188. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.5/30>

7. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць здобувачки та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції, які містяться в дисертації, обговорювалися та були схвалені на засіданнях кафедри міжнародного і європейського права Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Ключові положення роботи доповідалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародного права» (10 березня 2023 р., м. Харків), Міжнародній науково-практичній конференції «Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України» (21 квітня 2023 р., м. Харків), XII Всеукраїнській науковій конференції з іноземною участю «CLIL in Action» (24 березня 2023, м. Харків), Міжнародній науково-практичній конференції «Цілі сталого розвитку в аспекті зміцнення національного та міжнародного правопорядку» (27 жовтня 2023 р., Запоріжжя-Львів-Одеса-Ужгород-Харків-Чернівці), 15-тій Всеукраїнській науковій конференції «Зовнішні зносини України: історико-правові аспекти міжнародного права і сучасність» (1 грудня 2023 р.,

Львів), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав людини на універсальному та регіональному рівнях» (8 грудня 2023 р., м. Дніпро), Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Права людини в правовій системі ЄС» (26 квітня 2024 р., Харків), XV Міжнародній науково-практичній конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави: Юридичні аспекти протидії сучасним загрозам сталому розвитку» (7 червня 2024 р., Харків), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав людини на універсальному та регіональному рівнях» (22 листопада 2024 р., Дніпро), 16-тій Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні питання історії держави і права та виклики сучасності» (6 грудня 2024 р., Львів), Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 76-річчю проголошення Загальної декларації прав людини «Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти» (10 грудня 2024 р., Дніпро), XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави: Держава і право в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні» (4 червня 2025 р., Харків), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики» (23 травня 2025 р., Дніпро).

9. Оцінка структури, мови та стилю дисертації.

Дисертація написана чіткою мовою, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Матеріал дисертації викладено в суворій логічній послідовності та доступний для сприйняття. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 759 від 31.05.2019 р.), і вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами і доповненнями, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України № 507 від 03.05.2024 р.).

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Т.В. Псьоти відповідає спеціальності 293 Міжнародне право.

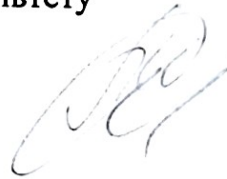
11. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувачкою було представлено основні результати дисертаційної роботи на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна щодо попередньої експертизи дисертації у формі презентації і наукової дискусії після її завершення. За підсумком обговорення, дисертаційне дослідження було оцінено позитивно.

Дисертаційна робота Псьоти Тетяни Володимирівни виконана на високому науковому рівні та є цілісним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Враховуючи високий рівень дослідження, актуальність, новизну, практичну цінність отриманих результатів та відповідність роботи спеціальності 293 Міжнародне право дисертація Псьоти Т.В. «Еволюція правового статусу особи у домодерному та модерному міжнародному праві (кінець IV тис. до н. е. – початок XX ст.)» рекомендується до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право з галузі знань 29 Міжнародні відносини.

Головуюча,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного і
європейського права юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Тетяна СИРОЇД